

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

פורים

(חלק טז — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

פורים ב

שבפורים – קריאת התורה, אמירת ועל הנסים בתפלה ובברכת המזון, איסור הספד ותענית, סעודה – משתה ושמחה – שיש (דוגמתם) בשאר החגים והמועדים⁵].

ובהקדים החילוק בין מעשה שהאדם עושה בכפיה ואונס ובין מעשה הנעשה על-ידו ברצון ודעת: כשאדם עושה מעשה בעל כרחו ובכפיה, הוא עושה רק באופן הנדרש ובמדת ההכרח (כדי לצאת ידי חובתו); משא"כ כשהוא עושה מרצונו וחפצו שלו, אזי אינו מסתפק רק ביציאה ידי חובתו בלבד, אלא הוא משתדל ומחפש להוסיף ולהדר בפעולה, יותר מהנדרש מצד החובה המוטלת עליו.

וזה בא לידי ביטוי במה ש"קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם" – על-ידי המצוות: (כתיבת ו)קריאת המגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים.

והביאור:

מחד גיסא, שלשת הענינים הללו אינם דברים חדשים ממש, ומאידך, יש בהם הוספה על מה שקדם להם:

(5) אבל י"ל דגם חיוב משתה ושמחה הוא מהענינים המיוחדים שבפורים, כי לא נמצא במק"א החיוב באופן כזה, כדלקמן בפנים. משא"כ קריאת התורה וכו'.

(6) להעיר מפרש"י עה"פ (מג"א ט, כז) "קיימו וקבלו היהודים גו' ככתבם" ש"שתהא המגילה כתובה כתב אשרית". וראה לקמן בפנים ובהנסמן בהערה 10.

א. על הפסוקי "קיימו וקבלו היהודים" אמרו חז"ל²: "קיימו מה שקבלו כבר", היינו, שה"מודעא רבה לאורייתא" מצד זה שבשעת מתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וכו'" – נתבטלה בימי הפורים, כי "הדר קבלוה בימי אחשורוש".

מובן, שמה שקבלו בני ישראל (באותם ימים) את התורה מדעתם הוא ענין עיקרי. ואם כן, לכאורה אינו מובן: למה לא תקנו לעשות בימי הפורים איזה ענין לזכר הא ד"הדר קבלוה בימי אחשורוש"?

ואע"פ שקבלה זו שקבלו מדעתם היתה, מאהבת הנס שנעשה להם³, מכל מקום, עדיין קשה לומר שלא היה צורך לתקן אפילו זכר לענין עיקרי כל-כך⁴ שנגרם על-ידי הנס – הגמר והשלימות של מתן תורה, קבלת התורה מדעתם.

ב. ויש לומר, אדרבה, שהדבר בא לידי ביטוי בכל המצוות המיוחדות של פורים: (א) מקרא מגילה, (ב) משלוח מנות, (ג) מתנות לאביונים –

מצוות אלו שמודגש בהן השינוי שבפורים ביחס לחגים ומועדים אחרים [משא"כ שאר המצוות והענינים

(1) אסתר ט, כז.

(2) שבת פח, א.

(3) פרש"י שבת שם ד"ה בימי. ועד"ז בתוד"ה מודעה שבת שם, "קבלו מדעתם מאהבת הנס".

(4) להעיר ממגילת סתרים לאסתר (שם), יט בסופו: "והא דמרדכי כתב כו'".

והחידוש במצות „משלוח מנות איש לרעהו“ הוא, שיש להשתדל למצוא „רעהו“, ולהביא את „ואהבת לרעך כמוך“ לידי פועל על-ידי משלוח מנות (לא על-ידי ממון¹⁶, אלא) באופן שהמקבל יוכל תיכף ליהנות מזה.

מתנות לאביונים: ענין הצדקה¹⁷ – אף הוא מצוה בכל השנה כולה; והיתרון שנוסף בפורים הוא, שלא די בכך שאם יפגוש עני יקיים את מצות „פתוח תפתח“ ו„נתן תתן“¹⁸, אלא חייב אדם לחפש ולמצוא, ושני עניינים דוקא, ולתת להם (באופן של) „מתנות“.

ודבר זה מודגש גם בלשון חז"ל „קיימו מה שקבלו כבר“: אלו עניינים¹⁹ ש„קבלו כבר“ – שהיו מחוייבים בהם וקיימו אותם בלאו הכי; אבל בפורים נוסף בהם ענין של „קיימו“ – נתחדש בהם קיום וחיזוק – ובשני הקוין, הן בין אדם לחבירו והן בין אדם למקום:

קיום והוספה של ענין בתורה כפשוטה, כתיבה וקריאת המגילה, ועי"ז גם הוספה בשבח²⁰ ושירה לה; יותר מבשאר ימים טובים (בין אדם למקום),

והוספה של פעולה והשתדלות מיוחדת בענין של „ואהבת לרעך

ענין המגילה אינו חידוש, (שהרי לפני כן נכתבו כבר ספרי קודש, תורה נביאים וכתובים, ואעפ"כ על-ידי המגילה נוסף עוד ספר לספרי הקודש – על-ידי בקשה מיוחדת: „כתבוני לדורות“ – ונכנס לכלל הנסים הכתובים⁸, ועל-כל-פנים הוא סופם וסיומם⁹; ועל-דרך-זה) קריאתה¹⁰ – הרי גם ענין הקריאה בתורה היה כבר לפני כן, ועל-דרך-זה ישנו (בכללות) ענין של סיפור הנס ביום-טוב. ואעפ"כ יש כאן הוספה – הקריאה בלילה¹¹ מתוך מגילה¹² של קלף, משום פרסומי ניסא וכו'¹³.

משלוח מנות: על-פי המבואר בספר מנות-הלוי¹⁴, ענינו הוא להרבות שלום וריעות בין יהודי לרעהו, והרי זו מצוה בכל ימות השנה, ואף מצוה כללית – אהבת ישראל, שהיא כלל גדול בתורה¹⁵; אלא שמצד מצות אהבת ישראל אין חיוב לחפש יהודי כדי לקיים את מצות „ואהבת לרעך כמוך“.

(7) מגילה ז, א.

(8) משא"כ נס חנוכה.

(9) יומא כט, א.

(10) ראה צפע"נ להרמב"ם ריש הלכות מגילה. וראה לעיל ע' 352, וש"נ.

(11) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג.

(12) דק"ו דר"י בן קרח (מגילה יד, א), ומה

מעבודות לחירות אמר' שירה ממיחה לחיים

לא כ"ש" (וראה טו"א שם) הוא בפשטות לכל

הדיעות, אלא שלר"ג יתירה מזו: „קרייתא זו

הלילא" (וכ"כ הרמב"ם הלכות חנוכה פ"ג סה"ו.

וכ"ה בבה"ג הל' מגילה בסופו). וראה שו"ת

חת"ס יו"ד סו"ס רל"ג.

(13) ולהעיר משו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי'

ח אות ג. מהד"ת ט, א.

(14) למגילת אסתר ט, טז. כ (ואילך).

(15) תו"כ ופרש"י קדושים יט, יח.

(16) ראה תענית כג, ב.

(17) ראה מג"א ר"ס תרצד משלה"ה ומהר"ל

דמתנות לאביונים צ"ל משלו ולא משל מעשר.

וראה שו"ת כת"ס או"ח סי' קלט.

(18) ראה טו, ח. יו"ד.

(19) להעיר שענין ה„שמחה ומשתה ויו"ט

ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר שם, יט)

קבלו ע"ע עוד לפני כתיבת ובקשת מרדכי –

ראה מנות הלוי שם. מגלת סתרים שם (פסוק

יט). ועוד.

(20) ע"ד קרבן תודה.

הרמב"ם²⁵: „מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר²⁶ להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים”.

והנה, אם לדעת הרמב"ם תוכן המצוה של מתנות לאביונים בפורים הוא ענין הצדקה, הרי ענין זה („מתנות לאביונים . . דומה לשכינה“) הוא מעלה שישנה במצות הצדקה שבכל ימות השנה – ואם כן, היה לו להרמב"ם להביא ענין זה (המעלה „לשמח לב עניים . . דומה לשכינה“) בעיקר במקומו, בהלכות מתנות עניים²⁷, בפרק העוסק במעלת נתינת הצדקה בכלל – ומהי שייכות הדבר (לפורים ו)להלכות מגילה דוקא?

וכן לאידך גיסא: למה לא הזכיר כאן בהלכות (פורים –) מגילה²⁸ את המעלות שבנתינת צדקה שהביא בהלכות מתנות עניים (אין ישראל נגאלין אלא בצדקה²⁹ וכיוצא בזה)?

ובהכרח לומר שלדעת הרמב"ם, אע"פ שבנתינת „מתנות לאביונים“ בפורים מקיימים (גם) את מצות הצדקה, מכל מקום, תוכנה וענינה (של מצות מתנות לאביונים בפורים) אינם

כמוך“ ובמצות הצדקה, על-ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים (בין אדם לחברו).

ג. אבל על כך יש להקשות:

367

במשלוח מנות ומתנות לאביונים מצינו גם טעמים אחרים: במשלוח מנות, „כדי²¹ שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא כמשמע בגמרא בפ"ק²² דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ונפקו בהכי משלוח מנות אלמא דטעמא משום סעודה היא²³, ועל-דרך-זה בנוגע למתנות לאביונים, משמע בכמה מקומות שהיא כדי שיהיה להם (מספיק) לסעודת פורים²⁴ –

ולפי דעות אלו, תוכנו וענינו של מצוות אלו הוא קיום סעודת פורים, וזהו טעם ההשתדלות במצוות אלו (אע"פ שבדרך ממילא מקיימים בזה גם מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות צדקה) – ואם כן, הרי אין ניכר ומודגש בהן מה ש„קיימו מה שקבלו כבר“?

ד. ויובן בהקדים דעת הרמב"ם, שגם ממנה משמע כנ"ל – שמצות מתנות לאביונים אינה (רק) בתור קיום מצות צדקה (ועל-דרך-זה בנוגע למשלוח מנות, כדלקמן) – וזה לשון

(21) תרומת הדשן סי' קיא.

(22) מגילה ז, ב.

(23) וראה שו"ת חת"ס או"ח סי' קצו ע"ד ב' הטעמים, ואשר זהו מחלוקת הרמ"א ופר"ח כו'.

(24) ראה לבושי שרד במג"א שם סתרצ"ה

סקי"ג. ובפרמ"ג שם [וראה ב"מ עה, ב. ובפרש"י

שם. ע"ז יז. ב (ובפרש"י ותוס' שם)]. צפע"נ

לרמב"ם הל' מגילה פ"ב סה"טז. וראה בהנסמן

לקמן הערה 30.

(25) הלכות מגילה פ"ב הי"ז.

(26) ישעי' נז, טו.

(27) פ"י.

(28) שם בריש הפרק.

(29) וידוע בכללי הרמב"ם שאין סומך בספרו

על מש"כ לאחר זה (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ואו).

של משלוח מנות ומתנות לאביונים, שענינם הוא שמחה?

[ועוד צריך להבין: מהי באמת שייכות ענין זה, "שהשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה", לתוכן המצוה של מתנות לאביונים דוקא? לכאורה הדבר יכול להיאמר בכל נתינת צדקה, כפי שמוכן גם מן הכתוב שהביא הרמב"ם, ומכל מקום, לא הזכיר הרמב"ם את מעלת "דומה לשכינה" בנוגע לצדקה בכלל, כנ"ל, אע"פ שהביא שם³¹ את הפסוק "להחיות רוח שפלים גו'"].

ה. בנוגע למשלוח מנות, י"ל שלדעת הרמב"ם טעמו הוא, כנ"ל, כי חובת אדם לדאוג גם לזולתו לצרכי סעודת פורים, והוא חלק מחיוב סעודתו הוא, כמו שכתב הרמב"ם: "כיצד חובת סעודה זו, שיאכל . . (ובהמשך הלכה זו³² עצה³³) וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות כו', ואם אין לו מחליף עם חבריו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו". וסעודת פורים הרי היא ענין של שמחת מצוה – משתה ושמחה³⁴.

ועל-דרך-זה י"ל גם במתנות לאביונים, שזהו דין בחיוב המשתה

(רק) ענין הצדקה, למלא "די מחסורו" של צרכי העני כפשוטם, אלא (בעיקר) קיום ענין השמחה³⁰ של העני – "לשמח לב עניים".

[ומהאי טעמא מובן מה שכלל הרמב"ם כאן בשמחה של מתנות לאביונים גם "יתומים ואלמנות וגרים" – דלכאורה: אם הם נצרכים, הרי הם בכלל אביונים ועניים, ולמה מנה אותם בפני עצמם? ואם אין הם נצרכים ואינם נזקקים לצדקה – למה מנאם הרמב"ם בשייכות למצות מתנות לאביונים?

אבל על-פי הנ"ל, שגדר ותוכן מצות מתנות לאביונים הוא בעיקר "לשמח לב וכו'", יש לכך שייכות ממילא לכל ה"אומללים האלו". ועל-דרך הצחות – בפרט זה של שמחה, כל אלו הם "עניים" ונצרכים].

יתירה מזו: מלשון הרמב"ם מובן שכל שלשת הענינים – הן "סעודתו", הן "שלוח מנות לרעיו" והן "מתנות לאביונים" – ענינם ותוכנם הוא – שמחה (ולא ענין אחר), אלא שכיון ש"אין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים", לפיכך, "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים".

וצריך להבין: בנוגע לסעודה, מובן שענינה הוא שמחה – אך מהו המקור לדברי הרמב"ם אודות התוכן והגדר

31) בהל' מתנות עניים שם.

32) כידוע שחלוקת ההלכות ברמב"ם בדיוק היא ולמדין ממנה וכו' (ראה לדוגמא הל' ת"ת לאדה"ז קו"א לפ"א ס"א [תתכו, א]).

33) כ"ה בדפוסים רמב"ם שלפנינו. ובספרי תימן הוא בהלכה בפ"ע (ראה רמב"ם מהדורת פרענקל).

34) אבל אין מוכרח לומר שהרמב"ם ס"ל כהתרה"ד (שבהערה 21), כ"א ע"ד פ"י הב"ח או"ח סו"ס תרצה, עיי"ש.

30) ראה גם ריטב"א מגילה ז, ב. רמב"ן וחי' המיוחס להריטב"א ב"מ שם. ובהנ"ל משמע שזהו גם הטעם במשלוח מנות מצד שמחה. ולהעיר שברמב"ן מתוספתא (מגילה פ"א ה"ה) "והמותר אל יפול לכיס של צדקה". משא"כ בריטב"א שם, ובמגילה שגרים, יפלו בכיס של צדקה". וראה שו"ת כתב סופר או"ח שם.

שאינו שייך לחיוב סעודתו, למשתה
ושמחה שעליו.

יתירה מזו – לפי הנ"ל נמצא,
שמשלוח מנות ומתנות לאביונים אינם
ענינים בפני עצמם בפורים, אלא
הם חלק ופרט מחיוב הסעודה שלו,
עד שמי שאינו מקיים מצות משלוח
מנות ומתנות לאביונים, הרי הוא אינו
יוצא כדבעי ידי חובת מצות סעודת
פורים (משתה ושמחה) שעליו, על־דרך
האמור בנוגע ליום־טוב.

והרי זהו היפך פשטות הכתוב
והמבואר בכמה מקומות, שאלו הן
שלש מצוות נפרדות, וכדמוכח גם
מלשון הרמב"ם בענין מתנות לאב־
יונים, שהטעם ש"מוטב . . להרבות"
בזה הוא לפי ש"אין שם שמחה גדולה
ומפוארה אלא לשמח לב עניים כו",
היינו שגם בלאו הכי מתקיימות מצוות
פורים, וענין השמחה בכללן, אלא
שאינו זה "שמחה גדולה ומפוארה"
כשמחה של מתנות לאביונים.

ו. ויש לומר הביאור בכל זה:

לשון המגילה³⁵ (שממנו נלמדו
שלש המצוות: משתה – סעודה,
משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאב־
יונים) הוא: "לעשות אותם ימי משתה
ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו
ומתנות לאביונים". וממש"נ "ימי"
משמע, שחיוב משתה ושמחה בפורים
אינו פעולה שיש לעשותה וזמנה של
הפעולה הוא ביום זה, אלא זהו גדר
(– חובת) היום³⁶, זו תוצאה מכך

ושמחה שעליו, בסעודת הפורים שלו³⁵,
וכמו שכתב הרמב"ם לעיל³⁶ בענין
השמחה ביום־טוב: "וכשהוא אוכל
ושותה חייב להאכיל לגר ליתום
ולאלמנה עם שאר העניים האומללים,
אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל
ושותה הוא ובניו אתו ואינו מאכיל
ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו
שמחת מצוה אלא שמחת כריסו כו",
עייין שם.

אולם באמת קשה לפרש כן כאן,
בנוגע למתנות לאביונים, שהרי הפריד
הרמב"ם את דין מתנות לאביונים
וכתבו בהלכה בפני עצמה: "וחייב
לחלק לעניים ביום הפורים וכו", דלא
כדין משלוח מנות, שכתב בהמשך
אותה הלכה שבה נכתבה מצות
הסעודה³⁷.

ובפרט, שבנוגע למתנות לאביונים
לא הזכיר הרמב"ם – בהלכה זו או
בהלכה שלאחריה – את הענין הנ"ל,
"וכשהוא אוכל ושותה כו" וכיוצא
בזה, כבהלכות יום־טוב.

ומזה מובן שזהו ענין בפני עצמו,

(35) אלא שהחילוק בין משלוח מנות ומתנות
לאביונים לפ"ז הוא דמשלוח מנות הוא איש
לרעהו, גם לעשירים, ומתנות הוא רק לאביונים
עניים הנצרכים. ראה במקומות הנ"ל הערה 30.
(36) הל' יו"ט פ"ו ה"ח. שו"ע אדה"ז הל' יו"ט
סתקב"ט ס"א (בהוספת הראי' הפסוק – לאחרי
תיבת "האומללים"): שנאמר והלוי והגר והיתום
וגר' – דברים טז, יד. וצ"ע שלא העתיק אדה"ז
גם תיבת "והאלמנה".

(37) ועד"ז הוא בשו"ע שדין מעות פורים
לעניים הוא סי' בפ"ע משא"כ החיוב ופרטי
הדינים דמשלוח מנות הוא בהס"ד, דיני סעודת
פורים.

(38) ט, כב.

(39) וראה לקו"ש ח"ז ע' 20 ואילך, שזהו
חיוב על כל היום.

שענינו של היום ("ימי") הוא, "משתה (האונס), כאשר קבלו ישראל את התורה (שמחה)".

ז. וי"ל שענין, "קיימו מה שקבלו כבר" בא לידי ביטוי בעיקר באופן המיוחד של השמחה בפורים, שלא מצינו כמותו בשאר ימים טובים וחיובי שמחה:

בנוגע למצות הסעודה כתב הרמב"ם⁴⁴: "כיצד חובת סעודה זו שיאכל כו' ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו". והנה, המקור להלכה זו הוא (כמו שכתבו מפרשים⁴⁵) במאמר רבא⁴⁶, "חייב⁴⁷ איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

ולכאורה, הלא שכרות אינה הנהגה רצויה, וכמו שהאריכו המפרשים⁴⁸ בקשר לדין זה עצמו, וכן ביאר הרמב"ם עצמו אודות (שאר) ימים טובים⁴⁹: "שהשכרות והשחוק כו' אינה שמחה אלא הוללות כו'" – ואם כן, איך יתכן

ומזה מובן שאר החיובים והענינים של ימי הפורים, ועל-כל-פנים אלו שנזכרו בהמשך פסוק זה עצמו, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, אף הם באים כתוצאה מהיותם של הימים עצמם⁴⁰ ימי משתה ושמחה⁴¹.

ענין זה, ש"ימי" הפורים נעשים (ימי) משתה ושמחה, לא מצינו בשאר ימים טובים.

וזהו השייכות לענין, "קיימו מה שקבלו כבר", כי בכך שאלו הם, "ימי משתה ושמחה" בא לידי ביטוי הא דהדר קבלוה בימי אחשורוש⁴² (היפך

40 בסגנון אחר קצת: עשיית ימים אלו "לעשות אותם" לימי שמחה* היא ע"י ג' דברים: משתה – סעודה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. וראה פרש"י שם, כח ד"ה, ונעשים, משתה ושמחה וי"ט לתת מנות ומתנות.

41 עפ"ז אולי יש לבאר זה דלשון הרמב"ם בהי"ד הוא, "שמחה ומשתה" כסדרן בכתוב לפניו (יט) אע"פ דבפסוק זה לא נאמר התקנה והחיובים דימי הפורים, שהרי נזכר שם י"ט ולא נאמר שם מתנות לאביונים, ולא כסדרן בהכתוב, ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" שבו נאמר (וממנו למדין) החיובים דימי הפורים (וראה הנהגות ומגלת סתרים שם (הובאו בהערה 19)) – כי בזה מוסבר שגדר ה"ימי" הוא "שמחה" ומזה מסתעף החיוב דמשתה וכן המשלוח מנות ומתנות כו'.

42 להעיר דבגמ' (פסחים סז, ב) באים בחדא מחתא, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה¹, "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו" – פרש"י שם ד"ה דבעינן.

שו"ע אדה"ז א"ח סתצ"ד סי"ח], הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה. 43 ראה בה"ג הל' מגילה (קרוב לסופן) "ועדיף יום פורים כיום שנתנה בו תורה". ועד"ז בשאלות ויקהל שאילתא סז. ובהעמק שאלה שם אות ו' מפרש ע"ד הנ"ל. וראה שו"ת כתב סופר שם סי' קמא.

44 שם הט"ו. 45 מגיד משנה. הגהות מיימוניות. 46 מגילה ז, ב. 47 בש"ס שלנו הגירסא מייחייב. אבל במאור הקטן על הרי"ף, שער הכוונות בסופו, שלה"פ' תצוה ובכל דרושי דא"ח שראיתי הל' הוא חייב איניש. וכן הוא ג"כ בא"ח (הובא בב"י סי' תרצה), שו"ע א"ח סתצ"ה סי"ב, סי' יעב"ץ ועוד. 48 מאירי מגילה שם. כל בו (סי' מה בסופו).

ועוד.

49 הל' יו"ט שם ה"ב.

ש„חובת סעודה זו .. שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו“?

למעלה זו על-ידי מסירת נפשם במשך כל השנה כולה⁵⁶.

ת. ואפשר להסביר זאת על-פי הנו“ל: בימי הפורים נתחדש (כדאיאת בגמרא) ענין „קיימו מה שקבלו כבר“, שלימות וגמר קבלת התורה, וכיון שהתורה היא גילוי רצונו וחכמתו של הקב“ה, חמדה גנוזה⁵⁰, הרי אין כל נברא (המוגבל בידיעתו והשגתו וב- מציאותו) יכול להשיגה, ומטעם זה בעת מתן תורה – על כל דבור ודבור פרחה נשמתו⁵¹;

ועל-דרך-זה, וביתר שאת, כאשר „הדר קבלוה בימי אחשורוש“: כדי לקבל את תורתו של הקב“ה היה צורך בביטול ההשגה והדעת עד להפשטת הגשמיות, ועל-דרך המבואר בטור ובשלחן-ערוך (ודאדמו“ר הזקן)⁵² באופן התפלה של חסידים ואנשי מעשה („המתפלל⁵³ צריך שיראה עצמו כאילו שכניו⁵⁴ כנגדו“), ש„היו מת- בודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהת- גברות רוח⁵⁵ השכליות עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה“ –

ובימי הפורים הגיעו בני ישראל

ט. ועפ“ז מובן הטעם שענינם (העיקרי) של ימי הפורים, „עיצומו של יום“, הוא היותם „ימי משתה ושמחה“ – בשמחת הסעודה באופן ש„שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו“ –

כי הא ד„הדר קבלוה בימי אחשורוש“ ו„קיימו מה שקבלו כבר“ במתן תורה בא לידי ביטוי בכך שהאדם מבטל דעתו והשגתו, עד שמגיע ל„התפשטות הגשמיות“, ועל- דרך מה שמצינו בנבואה – כמו שכתב הרמב“ם⁵⁷ – „כולן אין רואין כו' אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחר שתפול עליהן תרדמה .. וכולן כש- מתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתנותיהם מתטרפות כו“.

וזהו שחיוב השמחה ד„ימי משתה ושמחה“ הוא באופן בלתי מוגבל לגמרי, „עד שישתכר וירדם⁵⁸ בשכרותו“, ואזי מתבטל⁵⁹ ציורו („עשתנותיהם“).

י. ומהאי טעמא כתב הרמב“ם „מוטב לאדם להרכות במתנות לאביונים מלהרכות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו“: אע“פ שענינן של כל שלש המצוות הוא שמחה, מכל מקום,

371

(50) שבת פח, ב.

(51) שבת שם. ראה תניא פל“ו. אגה“ק ס“י.

(52) אורח ר”ס צח. וראה הל’ ת”ת לאדמו“ר פ”ד סוס”ה.

(53) סנהדרין כב, א.

(54) בשו“ע אדה“ז „שכינה שרוי“ כנגדו.“ ובטושו“ע שם: ויחשוב כאילו שכניו כנגדו.

(55) כ”ה בשו“ע אדה“ז ובטו. בשו“ע שם: כח השכלי.

(56) ראה תו”א צב, ד. זה, ד ואילך. צו, א.

צח, א. ובכ”מ.

(57) הל’ יסודי התורה פ”ז ה”ב.

(58) להעיר משהש”ר פ”א, יב (ב) דלפני קבלת התורה „ישנו להם לישראל כל אותו הלילה.“ וראה לקו”ש ח”ד ע’ 1024, שי”ל שזו היתה ההכנה שלהם לקבלת התורה. ולהעיר מסה”מ תשי”א ע’ 11 ואילך.

(59) ראה תו”א זה, סע”ד ואילך. ובכ”מ.

יא. וזוה הוא יתרון השמחה בחג הפורים, ששמחתו של יהודי בו צריכה להיות עד דלא ידעי, למעלה מידיעתו והגבלותיו – ו„שמחה גדולה ומפּר־ ארה“ כזו מתעוררת כאשר הוא משמח לב העניים כו'.

ועל זה מוסיף הרמב"ם, שלא זו בלבד שצריך אדם להיות שרוי בשמחה בבחינת „לא ידע“, עד „שיתכר וירדם בשכרותו“, ועי"ז מתקיים „הדר קבלוה כו“, „כניל“;

אלא יתירה מזו: „המשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה“, כי ענין כזה, ששמחתו של יהודי אחר שהנו אומלל מעוררת בו שמחה גדולה ומפוארה, אין לו מקום בחיק הנברא – שהנו מציאות בפני עצמו, וקרוב אצל עצמו⁶², ולכן, מן ההכרח שמציאותו (בדרך ממילא) שמחתו חשובות בעיניו יותר משמחתו של הזולת, ובפרט של (עני כו') הפחות ממנו – אלא רק אצל השכינה; ומה שיש ביכלתו של יהודי לעמוד (והוא אכן עומד) בתנועה כזו, הרי זה מפני שהוא „דומה לשכינה“.

ועל-ידי הנהגה כזו, הרי הוא מקיים את ענין „ימי משתה ושמחה“ בשלימות, כי באופן זה מתגלה במלואו במעשה בפועל שלו הגילוי של „הדר קבלוה בימי אחשוּרוֹשׁ“ – „קיימו מה שקבלו כבר“.

(משיחת פורים תשל"ז)

(62) יבמות כה, ב. וש"נ.

„אין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים כו“: אימתי שמחת האדם היא אמיתית ושלמה, עד שהוא יוצא בה מציורו וממציאותו ומגיע למצב של „לא ידעי“ – המבטא את (קיום) קבלת תורתו של הקב"ה – כאשר הוא מרבה במתנות לאביונים, ומראה בזה שענין „לשמח לב עניים כו“ מעורר בו שמחה יותר מן הסעודה והשמחה הפרטית שלו, או אפילו מן הסעודה עם „רעיו“ (אנשים כערכו)⁶⁰.

משא"כ בנוגע ליום-טוב, חיוב השמחה בו הוא מצות „ושמחת בחגך“⁶¹; אין כאן חיוב לבסומי עד דלא ידעי, „עד שישתכר“ – עד שיצא ממציאותו. ואדרבה, כמובן מהרמב"ם שם, כנ"ל, אם אין בנמצא עניים ומרי נפש, מספיקה השמחה הפרטית שלו ואין חסרון אצלו בקיום מצות „ושמחת בחגך“, שיש לה הגבלה.

דוקא כשהוא „נועל דלתות חצירו“, כאשר הוא עושה פעולה לשלול את שמחת היום-טוב של העניים – אזי „אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו“.

372

(60) וי"ל דמשלוח מנות מכיון שזהו „לחבירו“, ה"ז רק בחי' „לא ידע“ בהאדם עצמו, היינו שלימות בחי' השמחה דלא ידע שבמשתה וסעודה לו. ולכן כתבו הרמב"ם כהמשך וכסיום ל„כיצד חובת סעודה זו... וכן חייב אדם לשלוח כו“. משא"כ מתנות לאביונים (שאינם בדרגתו) שהוא למעלה מ„לא ידע“ המתבטא אצל האדם בסעודתו הוא, ולכן כתבו הרמב"ם בהלכה בפ"ע.

(61) ראה טז, יד.

